

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 102:3

Onder redactie van Prof. Dr. K. Schilder. Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloeddijk 14, Kampen. Adm.-adres: Oosterbaan & Le Colntre N.V. — Goes.

Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COLNTRÉ N.V. — Goes
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000

Abonnement: f 4,— per half jaar bij vooruitbetaling. Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10,— per jaar. Advertentiën: 10 cent per mm. Losse nummers 30 cent.

INHOUD: Hoofdartikel: Is er een „tusschentoestand“? XII. — Gedicht: Borgtocht. — Uit de Schrift: De Priesterkoning rijgt aan den arbeid, Joh. 20: 19, 21. — Kerkelijk leven: Indrukken van de Generale Synode, I. Reformatorisch getuigenis. De Utrechtse Synode en het Gereformeerd kerkrecht, V. Nal sine consensu plebis. De naam des Heeren mag niet meer „raken“. Contributies opleiding dienst des Woords. Rechtmatige zelfroep op de leiding des Heiligen Geestes? — Uit het pol. en soc. leven: Dans bij den afgrond. — Uit de buitenl. kerken: De kerken en de komende vredesconferentie. De geestelijke crisis der mensheid. — Stemmen uit onze kerken. — Kerknieuws: Verslag der Generale Syn. van de Geref. Kerken te Groningen, I. — Berichten

HOOFDARTIKEL

IS ER EEN
„TUSSCHENTOESTAND“?
door Prof. Dr. K. SCHILDER.

XII.

Veel aandacht wijdt onze auteur aan het feit, dat in den bijbel de dood vaak „een slapen“ genoemd wordt. Hij noemt Dan. 12: 2; Matth. 9: 24; Joh. 11: 11.

Het is hier opvallend, dat hij aanstonds na de vermelding van deze drie plaatsen, de eerste daarvan feitelijk wegdoet als niet ter zake. Hij verklaart immers, dat in die plaatsen van het Oude Testament, waar gesproken wordt over slaap des doods en over dooden, die in het stof der aarde slapen, het bezigen van die uitdrukking aansluiting aan het spraakgebruik beteekent. Dan. 12: 2 nu is zulk een plaats: ook daar is sprake van menschen, die in het stof der aarde, in den stof-bodem, slapen. We kunnen al zulke plaatsen dus met toestemming van den schrijver gevoelig uitschakelen. Er kan in de uitdrukking „slapen“, althans in zulke plaatsen, liggen uitgedrukt, ook naar schrijver's meening, dat de doode tegenover hetgeen op aarde gebeurt, „slaapt“, d.w.z. uitgeschakeld is: hij doet niet meer mee. Hij heeft „geen deel meer in deze wereld“. Zie Job 14: 20-22.

Maar, zoo meent de besproken auteur, er zijn andere plaatsen dan die oudtestamentische. Als de Heiland in Matth. 9: 24 de dochter van een overste opwekt, en het kind op het doodsbod ziet liggen, spreekt hij de fluitspelers en de andere begrafenissen aan met het zeggen, dat ze maar weg moeten gaan, „want het kind is niet gestorven, maar het slaapt“. Hier is méér aanwezig, dan een normale aansluiting bij het spraakgebruik van iedereen, zoo oordeelt de auteur, immers: Jezus moet den dood met opzet zoo hebbenge-
noemd.

Indien deze opmerking juist zou zijn, indien dus de Heiland met opzet „den dood“ (van iedereen) zoo zou hebben genoemd (want anders zou deze tekst den schrijver heelemaal niet meer kunnen „dienen“) dan is dus de uitdrukking „slapen“ voor-eerst — zie boven — een normale aansluiting bij het spraakgebruik van iedereen, en tevens een met profetisch inzicht gegeven qualificatie van den toestand der dooden. Maar waarom lachen de omstanders den Heiland dan toch eigenlijk uit? Ze hadden kunnen opmerken: wat wilt ge nu met die wijsheid, dat is immers altijd zoo: Alle dooden slapen immers? Rabbi Chanina ben Jitschaq kende drie symbolen: het beeld van den dood was de slaap, het beeld der profetie was de droom, het beeld van de toekomstige wereld was de sabbath. Heeft men dien rabbi uitgelachen? Volgens Resch Laqisch sprak God tot Jacob: gij zult slapen, maar niet sterven.

Werd hij uitgelachen? Rabbi Schim'on ben Laqisch sprak: tusschen ons, die leven, en de rechtvaardigen (die dood zijn) is het eenige verschil, het spreken met den mond. En Rabbi Ze'ira sprak: evenals zijn collega Aschjan: de doode hoort zijn lof als in den droom. Heeft men hen uitgelachen?

Wat evenwel alles afdoet, is o.k. het feit, dat Christus zegt: het meisje is NIET gestorven, MAAR het slaapt. Slapen is hier een TEGENSTELLING met gestorven zijn; had evenwel de bestrijder van de desbetreffende leeruitspraken der Gereformeerde Synode van 1942 gelijk, dan zou slapen juist een treffende situatie-teekening van het gestorven-zijn wezen. Het kind was wel degelijk gestorven, en natuurlijk wist de Heiland dat, en wil Hij het geen oogenblik ontkend hebben, want dan zou zijn wonder meteen geloofchend wezen. Hij gebruikt dan ook deze min of meer raadselachtige spreuk, om te zeggen: het is ditmaal geen gewoon geval van sterven met den normalen afloop van éénmaal-sterven-en-dan-niet-weer-opstaan-vóór-den-jongsten-dag (vgl. Joh. 11), doch-ditmaal is het een sterven-met-ongewonen-afloop: ditmaal zal er op het ontslapen een speedige opstanding volgen; niet de gewone, aan het eind der dagen, doch een buiten-gewone, binnen enkele oogenblikken; pakt u weg, gij begrafenissen, want gij ziet nog niet, dat nu Ik er ben, de Opstanding en het Leven hier in de kamer binnengekomen is. De doodstoestand is ditmaal niet definitief; wij zullen hier den dood zijn normalen gang gaan onderbreken, de Vader en Ik, dien Hij altijd hoort.

Indien de Heiland in het slot van den volzin (het kind slaapt) had willen onderwijs¹⁾ geven aangaande den toestand der dooden, beter gezegd: aan het zonder-toestand-zijn der gestorvenen, dan zou dat tweede deel van den zin volkomen ernst geweest zijn niet alleen, maar ook voor dien ernst klare, eenvoudige, scherp begripsaanduidende taal gebedigd hebben. Maar hetzelfde zou dan hebben moeten gelden van het eerste deel van den zin: het kind is niet gestorven. De laatste onderstelling bleek ons reeds onhoudbaar; de term „het kind is niet gestorven“ kan niet een soort van scherpe begripsbepaling zijn, doch moet een opvallende uitdrukking wezen, om te zeggen: geen gewoon geval van sterven. Maar dan beteekent de uitdrukking „zij slaapt“ ook niets anders dan: zij wordt zoo dadelijk wel weer wakker. En dat is dan een beschrijvende term.

Hetzelfde geldt o.i. ook van hetgeen de Heiland van Lazarus zegt in Joh. 11: Lazarus, onze vriend, slaapt. Was dat een omschrijving van den staat van alle dooden, waarom zou er dan volgen: MAAR Ik ga heen, om hem uit den slaap op te wekken? MAAR, — in het grieksch heeft dit woord het volle accent. Ware „slapen“ de JUISTE omschrijving van ALLE dood-zijn, hoe kan er dan later staan: Jezus zeide tot hen „vrij uit“: hij is gestorven? Indien „slapen“ de gewone zakelijke omschrijving was, dan viel er niets meer „vrij uit te spreken“; maar juist deze aanduiding, dat de Heiland eerst niet, doch later wel „vrij uit“ sprak, bewijst, dat in dit geval het woord SLAPEN een „verbergende“ term is, een die juist niet puntig zegt, wat gebeuren zal, doch die erop voorbereidt, dat het hier een abnormaal gebeuren gaat worden.

Het gelukt den schrijver dan ook niet, uit het verhaal van Lazarus' opwekking iets te bewijzen. Hij zegt zelf, dat Lazarus' dood een „slapen“ genoemd wordt, om deze reden dat er een opstaan zal volgen.

Maar daarmee is dan ook alles beslist. Dat de

BORGTOCHT.

*Gij, Christus, hebt den weg betreden
van hemelvreugd tot hellepijn.
Gij hebt den strijd ten eind gestreden
in grenzeloos verlaten zijn.*

*Wie zou deez' uren ooit verduren,
dan Gij, van louter leed vervuld;
gepinigd door de felle vuren
der ongestrafte zondeschuld?*

*Gij hebt den bitteren kelk geledigd,
vol met der zonde vuil venijn,
en zoo des Vaders recht bevredigd
door offerand' en borg te zijn.*

*Den last hebt Gij alléén gedragen
van een verdoeld, verdoemd geslacht.
Hoe leedbeladen was Uw klagen
om Gods nabijheid in den nacht!*

*Uw liefde deed den dood verstijven
en gaf de reinste vreugde prijs.
Uw lijdén kon de smart verdrijven
van het ontvolkte paradijs.*

J. L. J.

dooden AANSTONDS na het sterven worden geplaatst voor Christus' rechterstoel, staat daar niet. De schrijver tracht het er wel weer in te lezen, onder beroep op Christus' woord: Ik BEN de Opstanding en het Leven. Doch wat wil hij hier met zijn „onvoltooid-tegenwoordigen tijd“: ik BEN? We wezen reeds af zijn meening dienaangaande, en gaven daarvoor onze gronden aan.

Ja, maar, zegt hij, Christus stelt tegenover Martha's verwachting: Lazarus zal opstaan ten laatsten dage (onvoltooid TOEKOMENDE tijd) zijn: Ik BEN de Opstanding en het Leven (onvoltooid TEGENWOORDIGE tijd). Hij vergeet hier, meenen we, minstens twee dingen:

a) dat Christus zelf dien toekomenden tijd elders gebruikt: Ik ZAL hem opwekken ten uitersten dage; b) dat er, wilde hij gelijk krijgen, eigenlijk tegenover Martha's onvoltooid toekomenden tijd, die Lazarus betreft, eigenlijk iets in den onvoltooid tegenwoordigen tijd omtrent Lazarus moest staan: Lazarus STAAT al op.

Maar dat staat er juist niet. Hij ZAL opstaan, over een paar uur. En daarna ZAL hij voor de tweede maal opstaan, althans²⁾ indien hij later weer gestorven is, ten jongsten dage.

We laten nu maar rusten, dat, gelijk we reeds eerder opmerkten, er eigenlijk (indien schrijver gelijk had) moest staan: Lazarus ZAL opstaan in den jongsten dag, maar hij zal dan niet gemerkt hebben, dat het zooveel eeuwen geduurd heeft.

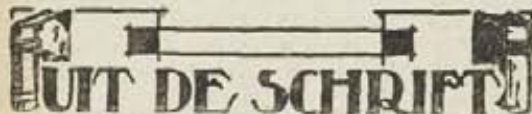
Het schijnt ons weer een niet ongevaarlijke haeresie, als schrijver zegt: verleden en toekomst verliezen hun afstand (hij bedoelt: hun afstands besef) als Christus nabij is. Bedoeld zal wel zijn: als Hij nabij de dooden is, — want als Hij nabij ons hier beneden is, dan worden verleden en toekomst heel scherp onderscheiden, dan verliezen ze hun afstand heelemaal niet, omdat God ons den blinddoek niet voordoet, doch juist afrukt, en omdat de categorieën nimmer worden opzij gezet door het goddelijk werk, waarvan wij openbaring krijgen. Het is allemaal verwarrend gefilosofeer van zwak allooi.

¹⁾ Daar komt — tegenover het „volgen van het gewone spraakgebruik“ — de meening van schrijver op neer, o.i.
²⁾ Enkel nemen een ten hemel varen aan.

Ja, de misère van dat prijsgeven van de kategorieën, — de schrijver zit er helaas midden in. Martha's geloof, zoo meent hij, moet het zien-van-een-afstand tusschen dezen en den laatsten dag overwinnen! Ik meen, dat het geloof geen enkelen afstand, dien God gemaakt heeft, moet overwinnen. We kunnen over het gebed der „zielen onder het altaar“ denken zoo we willen; ik kom erop terug. Maar als het niet-meer-zien-van-afstand een geloofsdaad is, wel, dan is dit gebed een regelrechte ketterij. De vraag, of het gebed ook metterdaad zoo gezegd wordt „in den hemel“, komt dan op het tweede plan; op het eerste staat dan de vraag, of een schrijver, van den Geest Gods vervuld, zulke ketterij zal opnemen in zijn visioenen. „Als Jezus vlak bij is, mag Martha geen afstand zien“. Aldus schrijver. Ik antwoord: als Jezus vlak bij is, dan beginnen we juist recht alle dingen te zien zooals ze zijn. In zijn ijver, om aan de dooden het zien-van-afstand te ontnemen, gaat schrijver het nu ook al aan de levenden ontzeggen: waar komen we hier terecht? „Er is voor den dood geen plaats meer in het leven van hen, die aan Christus de plaats heeft ingeruimd door het geloof“, — aldus onze auteur. Als hij bedoelt, dat de dood overwonnen is, heeft hij natuurlijk gelijk. Maar de werkelijkheid van het sterven, en van het dood-zijn, mag natuurlijk niet voorbijgezien worden: slechts in de werkelijkheid kunnen we onzen God zien ingaan tot ons heil. Het voorbijzien van de werkelijkheid is het elimineeren van den God, die toorn en verlost.

We moeten ophouden, problemen IN HET LEVEN TE ROEPEN zegt de schrijver. En hij krijgt mijn fiat. Maar hij moet ophouden, oplossingen van problemen uit het leven weg te werken. En als hij opmerkt, dat de anthropologische vraagstukken (d.w.z. de vraagstukken aangaande het wezen van den mensch, b.v. zijn bestaan in ziel en lichaam) „ten eenenmale niets, maar dan ook niets“ (!) hebben uit te staan met deze eschatologische zaken, dan vreezen we, dat hij meer barthiaansche en andere litteratuur verwerkt heeft dan gereformeerde. ALLE problemen hangen met elkander samen. Wie het anders ruikt, ruikt Gods werken uit elkaar. Slechts op den WERKELIJKE menschaalt de zegen en de vloek neer. Wie in het anthropologische vraagstuk mistast, die tast vast en zeker óók mis in zijn weergave van wat we lezen aangaande het aanzitten met Abraham aan de tafel van de brulof des lams. Wij verwerpen deze scherpe scheiding van onze problemen van ganscher harte, en vinden zulke opmerkingen nog veel erger dan de rest.

Waar blijft — zoo vragen we nu des te meer — de synode? Wie mag ginds wel preeken en wie niet? Is het niet een door en door slechte toestand „ginds“?

UIT DE SCHRIFT

DE PRIESTERKONING TIJGT AAN DEN ARBEID.

Op... den... eersten dag der week... kwam Jezus... en zeide tot hen: Vrede zij ulieden... Jezus dan zeide wederom tot hen: vrede zij ulieden. Gelijkwerwijs de Vader mij gezonden heeft, zend ik ook ulieden.

Joh. 20 : 19, 21.

Voor kinderen Abrahams is in het „burgerlijke“ leven geen woord zoozeer „koperen pasmunt“ als het woord-van-groetenis: „vrede“. Het is ongeveer hetzelfde als ons „goedendag“, en in draagwijde nog minder dan het duitse „Grüss Gott“, of het latere „heilhitler“. Een dagelijksch conversatie- en welkomstwoord, meer niet.

Maar voor die kinderen Abrahams, wier kindschap door het geloof bepaald is, wordt die koperen pasmunt tot het fijnste goud: niets kan zijn glans verdooven. Vooral niet, als het „Vrede zij ulieden“ komt van de lippen van Hem, wiens dag Abraham gezien heeft in het geloof, Hem, van wien de kerk belijdt, dat genade op zijn lippen is uitgestort.

„Vrede“, dat heeft Christus vaak gezegd, en laten zeggen. Als Hij zijn zeventig gezanten uitzendt, beveelt hij hen, vrede te spreken tot de stad, het huis, waar zij binnenkomen. Worden ze daar ontvangen, dan zal hun vrede die de zijne is, daar blijven. Zoo niet, dan zal hun vrede tot hen wederkeeren.

Daar is het vrede-spreken reeds een ambtelijk-messaansch gebieden van den vrede. Gij, Vredesvorst, gij kunt gebieden den vrede in 't huis en in ons hart.

Maar als op den eersten christelijken Zondag, den paasch-zondag, de sabbaths-Heer in de vergadering der kerk komt, en spreekt: vrede zij ulieden, dan treedt Hij op als Priester-Koning.

Als Priester treedt Hij op, doordat Hij den vrede Gods, dien Hij zelf bemiddeld heeft, doorgeeft aan zijn apostelen, en in hen aan Zijn kerk.

En als Koning treedt Hij op, omdat Hij met macht bekleed is, en gereed staat, de hand te leggen op den troon des Vaders, van waar Hij de wereld zal gaan regeeren en oordeelen.

En in dit zijn dubbel ambt vat Hij nu het werk ter hand der Messiaansche vredesbediening en zendt hen — die apostelen — in de wereld, om door en tot de „pax Christi“, den „vrede-van-Christus“, uit alle taal en natie en volk zijn kerk te vergaderen.

Christus verleent aan zijn groetenis dan ook dadelijk het karakter van zulk een ambtelijke daad. Het feit reeds, dat Hij na zijn binnenkomen in de vergadering niet maar één, doch twee keer zegt: vrede zij ulieden, breekt elke suggestie, als ware hier niet meer bedoeld, dan een „burgerlijke“ groet. Het is veel meer dan „goedendag“. Het woord „vrede“ immers kan beteekeken de vredesluiting, waarbij een koning zijn rijk ter overwinning voert, nadat de vijand is verslagen. Het kan ook beteekeken den toestand van vrede, zooals die toestand wordt beheerscht door het imperium van den overwinnenden vorst. In dit geval heeft het woord beide beteekenissen. De Christus heeft den grooten vijand verslagen, dat is den Satan. Daarom is zijn vrede de evangelische. Het is de vrede door zijn bloed, de vrede van Rom. 5 : 1. En als Hij dezen vrede op zijn apostelen legt, dan legt Hij hem op de Kerk. Want zijn apostelen spreekt Hij hier aan in hun apostolische kwaliteit, dat is als vertegenwoordigers der kerk. Maar bovendien brengt Hij de kerk door dit met Gods gezag bekleede woord van zegen in den toestand van de pax Christi. Hij spreekt geen vagen wensch uit, en in zijn woorden spreekt maar niet een onbestemd smachtend verlangen, waarvan het nog twijfelachtig is, of het wel in vervulling zal gaan. Integendeel, de Vrede-vorst spreekt hier met messiaansch gezag. Door zijn opstanding heeft Hij de kracht verkregen om ons op te wekken tot een nieuw leven, en heeft Hij den levendmakenden Geest verworven. Die Geest van God is nu de Geest van Christus, die Hem als gave is geschonken. Want overeenkomstig het eeuwig vree-verbond, dat tusschen Vader, Zoon en Heiligen Geest gesloten is van vóór de grondlegging der wereld, beschikt Christus nu over dien Geest, die nu alles uit het zijne te nemen heeft. De Zoon heeft zijnerzijds volbracht wat tot verwerving der zaligheid noodzakelijk was. En het verbond tusschen Vader, Zoon en Geest heeft het nu tevoren alzóó beschikt, dat daarna de Geest zou komen, om, in aansluiting aan het werk van den Zoon, het groote werk der toe-eigening van wat de Zoon verworven had te gaan beginnen. Dit zal die Geest nu moeten gaan doen, eerst in het breede menschen- en wereldleven, in wereldzending dus en kerkvergadering; en daarna óók in het hart van de menschen tot wie het Woord gaat komen. En door dit Woord, dat het gelaat des aardrijks gaat vernieuwen, zal de „pax Christi“ een toestand van vrede scheppen en een vredesvergadering bijeen roepen, totdat eindelijk het rijk van den ongestoorden, eeuwigen vrede aanbreekt.

Dus is het louter goud, wat deze Paaschgroet aan de kerk in handen geeft. Het is de benedictie van den Koning-Priester, den meerdere van Melchizedek. Hij grijpt daarin terug naar de wonderen van den jongsten Vrijdagavond en van den Zondagmorgen, die hem de grafdeur openwierp. En Hij grijpt óók vooruit, in het vaste geloof, dat de Geest van God zich houden zal aan de stipulaties van het eeuwig vrede-verbond. Het is een woord van groote kracht en het legt de hypostase van ons Paaschen en Pinkstervertrouwen. „Vrede op aarde“ hebben de engelen geconstateerd in den Kerstnacht; maar hun constateeren was nog geen scheppen. En andermaal: „vrede op aarde“, constateert de Priester-Koning op Paaschavond; maar zijn constateeren is meteen scheppen; — want Hij is krachtig bewezen de Zoon van God te zijn door zijn opstanding uit de dooden.

K. S.

KERKELUK LEVEN

INDRUKKEN VAN DE GENERALE SYNODE, I.

De bidstond.

Groningen, de stad van de eerste gewone Generale Synode na de vrijmaking — dit was een goede gedachte. Metropolen met „moederkerken“

1) Die van Enschedé was „voorloopig“.

of „voornamere“ kerken kennen wij niet: ze verdragen zich met geen enkele gereformeerde grondgedachte. Maar Kerken met een bijzondere mogelijkheid van „service“ kennen we natuurlijk wel. Dat verschrikkelijke kleppermanaswoord „service“ heeft maar één voordeel: het herinnert aan die en en aan be-die-nen. Welnu — die kerk, die de grootste is in aantal en in outillage-mogelijkheden kan het best die beide werkwoorden vervoege in den eersten persoon. En tot nu toe is Groningen onder de kerken, die tot Martha's nuttige functie in staat zijn, niet de minst geoutilleerde. Zij beschikt — en dat was al dadelijk een bijzonderheid voor den bidstond — over het mooiste orgel; misschien wel over de meeste vergaderzalen van een behoorlijk aantal kubleke meters (o, die commissievergaderingen!). En dan — Groningens kerk heeft voor de vrijmaking groote betekenissen gehad; ze vindt er dan ook vele anderen om zich heen; ze zit niet als een groóte stadsspin in een dicht omme-landenweb, maar wel als de grootste spin in haar web te midden van een heirleger van andere spin-nen in haar webben. De beeldspraak is niet sterk, maar men zal uit dit beeld wel geen gif zuigen. Een gymnasiale leeraar zei ons op de natuurlike-historieles, dat de spin een zeer nuttig dier was.

Ik ben er zeker van, dat vele afgevaardigden en belangstellenden, die week in week uit nog moeten probeeren zich te gewennen aan kleinere gebouwtjes en lokaaltjes (waarin ze evenwel groeien!) iets in zich hebben voelen trillen toen ze daar in die stampvolle Noorderkerk dat orgel hoorden dreunen.

Nu, het was gelukkig niet alleen dat orgel, dat iets deed trillen. Het was ook, en vooral, de preek. Daar stond — op een behoorlijke verhooging — de kleinste van onze dominees, en sprak, en bad. Wie hem kent, weet hoe in zijn voordracht komma's en punten en geheugenstreepjes binnen het raam van de architectuur zijner toespraken naar hun logisch perikopale waarde behandeld worden. Niet naar hun formeel grammaticale. Van dezen man kan men leeren spreken. Als hij aan het woord is, kan zoo maar een woord, een paradox, een begrip-paar met dwingende suggestiviteit voor uw aandacht geplaatst worden en zich in uw geest vasthaken, tot ge op een of andere manier hebt erkend, dat het met de werkelijkheid te maken heeft, en dus met u zelf. Beheerscht in alles had ds Knoop de stille aandacht van begin tot eind.

Treffend was zijn tekstkeuze. Gal. 5 : 1, waar de apostel naar sprekers versie (als ik 't me goed herinner) zegt: voor de vrijheid heeft Christus u vrijgemaakt; staát dan, en laat u niet weder een juk van dienstbaarheid opleggen. Een „gevaarlijke“ tekst voor iemand, die de techniek van het met begrippenparen jongleeren als orator zou vermogen te beheerschen, en daarbij zich herinnert, dat het uur geslagen heeft voor de eerste gewone synode van de tot voor kort nog meestal als „vrijgemaakte“ kerken aangediende grootheid. „Gevaarlijk“, omdat het begrip „vrijgemaakt“, zóó als het in den tekst voor komt, onwillekeurig wordt beroofd van zijn den prediker dwingende heerschappij, ter wille van het begrip „vrijgemaakt“, zooals het optreedt in de beschrijving van de kerkelijke historie der laatste jaren.

Maar de leider van den bidstond heeft ook nu de gevaren gekend, en is vóór de verzoeking van den galant-homme in profeten-kostuum niet bezweken. Hij heeft óók met betrekking tot het begrip „vrijgemaakt“ den tekst ongerept laten staan, bereikte zijn doel niet met analogieën en parallelen tusschen de vrijmaking der Galatiërs en de onze, doch trok de heilshistorische lijn van eertijds eenvoudig door tot vandaag, en had daaraan genoeg. Zijn hoorders verging het óók zoo.

Hoe mooi was de keuze der psalmen: we denken b.v. aan den slotzang, ps 107 : 1 (let op den gekozen tekst, en speciaal op het tekstverband, en daarna den laatsten regel van ps 107 : 1). Van psalmen gesproken: treffend was ook na het welkomstwoord van ds D. v. Dijk de keus van ps 147 : 1. Tenslotte: ik zie nóg die gespannen gezichten toen na het gebed, na den slotzang, en vlak vóór den zegen de apostolische geloofsbelijdenis door ds Knoop werd gelezen.

Het was een „mooie“ avond, het was er één die hielp.

Opening der synode.

In opdracht van de kerk van Groningen verwelkomde ds D. van Dijk, haar oudste predikant, de synodeleden. Het gewicht van de opgedragen taak wist hij óók nu zóó te teekenen, dat het de gewetens toesprak. Parades houden in vrede-tijd, aldus spr., is gemakkelijker dan in de golving van den strijd de legers te hergroepeeren. In 1927, zoo herinnert ds v. Dijk, was er ook een synode in Groningen; toen had de deining van „Assen 1926“ reeds weer bijna haar einde gevonden; de kerken stonden alle achter haar; de „llntjes“ waren er óók nog. Thans is het weer synode in Groningen, maar duizenden hebben ons verlaten, de kerken van

hen die... minder... het nati... in veel... zegt ds... meerde... gehoorza... werd vro... eer dan... we dien... Want oo... de zonde... aftrokken... „naar ho... eigen kr... in ons... hoogm... onze kra... was eerst... Geest mo... ten in G... Er lig... belang o... Als men... synode v... Gods ker... Het moet... is mij tot

Moderam
Een vr... moderam... assessor;... Lindeboon

REFORM

Een Co... formeerde... deelen va... 7 Maart... voort,

begprok... thans de... openbaren... Heeren er... als leven... Vader geg... de aarde... besloot... ten met... werk voor... geduri... geestelijke... moet weg...

Het Cor... van een... heel de li... stateerd k... meederen... en heeft v... het voort... tot een vr... In deze w... wat vóór... rein in de... formeerde... landsche I... van het st... Theologie... zeer te d... actie waar... getuigenis... De leder... drongen d... deformatie... zich daart... met smart... Tegelijk zi... tot het vo... kende con... het georga... deze in 'e... zij niet uit... geen ande... dan die e... dagen, was... tenvolk in... isolement... Christelijke... heid het b... luidend: „... Woord God... lijk-reform... tegen onge... heerschapp... en onfeilbe... aan de b... kracht ligt... vreeze God... Hoe groo... der eenheid... dit mag al... absolute on